

Türkmen halk yrymlary -11: Haýwanlar, guşlar hakyndaky yrymlar

Category: Halk döredijiliği we rowaýatlar, Kitapcy
написано kitapcy | 22 января, 2025

Türkmen halk yrymlary -11: Haýwanlar, guşlar hakyndaky yrymlar
HAÝWANLAR, GUŞLAR HAKYNDAKY YRYMLAR

Hiç wagt ýatan ýylana degmeli dälmiş. Gowulyga garaşmaly däl.
Ýoldaşy hökman ar alar. Ýylan ýatan adama degmezmiş. Uklap
ýatan adamynyň üstünde köke ýaly tegelenip ýatyberýärmiş.

* * *

Durnanyň ýolbaşçysyny atsaň, ýoldaşlary azaşyp ýörermiş. Atan
adam uly günä gazanar.

* * *

Horaz bosaga gelip gygyrsa, myhman gelermiş.

* * *

Goýny ýedi ýyllap urman, sökmän, käýinmän bakan çopan Hydryr
görermiş.

* * *

Gurt (möjek, böri) türkmenlerde gowy görülýär. «Gurt ýüzi
mübärek» diýlen nakyl hem türkmen halkında örän ýörgünlí
ulanylýar.

* * *

Iti urmaklyk külli günä hasapanylýar.

* * *

Owuzy gyzgynka iýmeli dälmiş. Täze doglan gölejik ýalmawuz
kimin iýermen bolarmış.

* * *

Ýylanyň aýagyny gören ýa baý bolarмыş ýa-da garyp düşermiş.

* * *

Sygylar guzlanda, käbir ýerlerde «Zeňni aşy» bişirilýär.

* * *

Bogaz sygyr ýalanarmys.

* * *

Türkmenler ata münenlerinde, atyň çep tarapyndan baryp, çep aýaklaryny üzeňňä basyp, çep elliři bilen eýere ýapyşyp atlanar ekenler. Söweşjeň türkmeniň sag eli gerekli ýerinde boş bolar ýaly şeýle ediler ekeni.

* * *

At ýuwulanda, sypaň-sermeň edilende, onuň çep gapdalyny çep eliň bilen, sag gap-dalyny bolsa sag eliň bilen ýuwmalý.

* * *

Atyň aýaklaryny galdyrmak islešeň hem, çep gapdalyny çep eliň bilen sag gapdalyny sag eliň bilen galdyrmaly.

* * *

At münüp barýan türkmen bilen öňünden gelýän atly türk-men gabatlaşsa, «Erbet niýet bilen öňüňden çykmadym» diýen manyda sag eginleri bilen gabatlaşmaly.

* * *

Garga gagyldasa, myhman geler ýa-da habar geler.

* * *

Halal mal eýesinden aýrylmazmyş.

* * *

Düýe: «Eýämiň ýykyljak ýeri meniň dabanymdanam ýum-şak bolsun!» diýenmiş.

* * *

Mal-gara, öý haýwanlary özleriniň ölü-mi bilen hem eýesiniň başyna gelen belany sowarmış.

* * *

Mal öldürilende, iç goşlaryny ýata suw-da ýuwmak bolmaýar.

* * *

Mal haram olse, «Başa gelenini sowsun!» diýmelimiş. Oňa onçakly gynanmaly dälmiş.

* * *

Sygyr saglanda iniň halal bolmaly. Şonda öye rysgal-döw-let gelýärmiş.

* * *

Mallary suwa ýakmaga baranyňda, ýuwaşjadan sykylyklasaň, sykylyk sesi eşidilse, mallar suwy gowy içermiş.

* * *

Sygly, goýny, düýäni depmek günä. Adam uzagyndan ço-lak bolarmış.

* * *

Ýylan her gün bir gelen ýerinde düýrlenip ýatsa, şol ýerde gyzyl bardygynyň alamaty.

* * *

Ýylanyň gowunu garyşlap görseň, eliň hiç haçan derlemezmiş.

* * *

Hažzyk (kelpese) güne seredip oturyp, günden özüne güýç alýar ekeni. Ol haýwan güne seredip oturangoň, adamlar arasynda oňa «Güne gargar» diýilýär ekeni. Emma ol haýwan güne gargaman, ondan güýç alýarmış.

* * *

Münen atyň büdrese, gowy görülmeyeýär. Ýöne nähili hem bolsa kalbyňda ýagşy niýetler saklap, gowulyga ýormalymış.

* * *

Baýguş gygyrsa, «Baýhatyn, baýhatyn, baýlygyňdan ber hatyn!» diýip, ondan dileg etmeli, ýogsa «şer getirýär» diýlip, yrym edilýär. Bu akyllı guş «baýguş» diýseň, halamazmyş, «gan gus!»

diýip gargarмыş .

* * *

«Gargalar tamyň üstüne üýşüp gagyladaşalar, toý bolar» diýilýär.

* * *

Düýe bagyryberse, gowulygyň alamaty hasaplanylmaýar.

* * *

Düşdüş sallananda, ak düşdüş bolsa, garyndaşyň, gara düşdüş bolsa, dost-ýarlaryň myhmançylyga geljekdir.

* * *

It zaryn-zaryn uwlasa, türkmençilikde gowulyga ýorulmaýar, «betbagtlyk bolaýmasyn» diýlen ynanç bilen hudaýýoly paýlanylýar.

* * *

Möý öldüren adamynyň günäleri dökülemiš.

* * *

Öye guş uçup girse, bagtlylykdän nyşan hasaplanylýar. Türkmen halky öz öýünde höwürtge ýasanan guşa bagtlylygyň alamaty hökmünde garapdyr.

* * *

Öye ýylan girse, öldürmeli däl, eger öldürseň, her hili betbagtçylyk bolmagy ähtimalmyş.

* * *

Bardy-geldi ýylany öldürmeli bolsa, tizlik bilen ony gömmeseň, ýyldyz görende direlermiş.

* * *

Pişik nirä bakyp ýuwunsa, şol tarapdan myhman geler.

* * *

Sygyr guzlanda öz esenini iýse, gowy görülmeyär. Şol öýden betgylykly çaga çykarmış.

* * *

Sygyr, goýun guzlan wagty enesi bilen arasyndan geçseň, enesi emdirmäge almaýarmış.

* * *

Sygryň owuz süýdi, owuzy ol öýe, bu öýe dadyrylanda, içine kömür bölegi atylsa, göz degmekden gorap saklaýar.

* * *

Towuk horaza öýkünip gygyrsa, şol towugyň damagyny çalmaly, ýogsam, öýe betbagtlyk getirermiş.

* * *

«Horazyň sesini edip gygyrýan mäkiýan (towuk), biwagt gygyrýan horaz şumlugy aňladýar» diýilýär.

* * *

Towşan awçyny görüp, çommalyp otury-berse, atmaly däl, atsaň, betbagtlyk getirýär.

* * *

Eger birden ýylan, içýan, dürli mör-möjekler bosup başlasa, ýer titrejekliginiň alamaty.

* * *

Öýüň tòweregine pyşdyl gelse, rysgal-döwlet getirermiş. Pyşdylyň çanagynyň üstüne gatyk guýup goýbermelimiş.

* * *

Hudaýatyny öldürmeklik külli günädir.

Taýýarlan: Gurbanjemal YLÝASOWA. Halk döredijiliği we rowaýatlar